

ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ КРИЗОВОЇ ДОБИ: ВИБРАНІ ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Т.В. Бебякова

Кам'янець-Подільський державний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ГЕРОЯ-ПРОТАГОНІСТА В КОНТЕКСТІ ХРОНОТОПНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РОМАНУ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА “ПОРТРЕТ МИТЦЯ ЗАМОЛОДУ”

Роман “Портрет митця замолodu” Джеймса Джойса належить до традиції реалістичного роману ХІХ століття. Водночас існує тенденція бачити в ньому попередника “Улісса”. Для кращого розуміння творчої еволюції Джойса й формування специфічного героя письменника необхідно зупинитись на просторово-часовій організації художнього світу “Портрета...”. У романі автор зображує художній світ як універсальну модель Буття, де з’являється герой, сповнений творчої сили.

Переміщення героя в художньому просторі роману – це процес звільнення від жорстких, сталих форм матеріального існування, що розуміється як існування в об’єктивно-історичному часі, який позбавлено потенціалу розвитку та змін.

Рух Стівена в художньому просторі й часі роману можна охарактеризувати наступним чином:

1. У романі відбувається поступове ствердження Стівеном своєї особистості та усвідомлення власної творчої місії. При цьому зовнішній світ зображений хаосом – несформованим цілим. Свідомість Стівена фіксує послідовну появу структурованого космосу.

2. Стівен відмовляється від соціальних проявів зовнішнього світу: відчуження героя від зовнішніх структур (сім’я та оточення) призводить до самотності та осмислення безцільності існування. Замкненість породжує почуття винятковості.

3. Світ темних природних інстинктів впливає на індивідуальність героя: Стівен потрапляє під вплив світу природного хаосу й інстинктів, тікаючи від “нікчемного життя” й поки що незрозумілої йому “внутрішньої нестійкості”. Він відгороджується від реальності й занурюється у світ прекрасних мрій та естетичного ідеалу.

4. У момент душевної кризи Стівен сподівається отримати перемогу над хаосом за допомогою релігії. Подоланню невпорядкованості зовнішнього та внутрішнього світів має сприяти церква з її вічним ідеалом – образом Діви Марії. Герой поринає в новий простір, який здається йому грандіозно-прекрасним. Світ, сповнений релігійних уявлень та канонів, відкриває Стівену сенс існування.

5. У процесі становлення самосвідомості Стівен відмовляється від священництва із впевненістю творити “нове буття” засобами мистецтва. Просторово-часова модель світу набуває естетичного сенсу. Герой відчуває себе творцем, “служителем невмирущої уяви”, вільної від влади зовнішнього світу. “Вічна уява” – абсолютна реальність, яка надає творчій діяльності митця божественного значення, наближається до рівня Бога. Служитель цієї уяви під впливом свого внутрішнього імперативу отримує повну творчу свободу, перетворюючи скороминуще у вічне.

В.М. Лозинський

Львівський національний університет імені Івані Франка

ФРАНЦ КАФКА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО – ПРОМЕТЕЙ ТА ОРЛИ

Використавши такий неоднозначний образ античної міфології, як образ Прометея, до якого Франц Кафка звернувся в невеликому фрагменті, що увійшов до літературної спадщини автора, опублікованої посмертно, можна провести метафоричну паралель із літературознавчими та зокрема неоструктуралістськими дослідженнями його творчості, які щораз міцніше зростають із об'єктом свого дослідження. Тісне сплетіння двох дискурсів – літературно-критичного, тобто вторинного, із художнім, метафоричним, первинним – дозволяє таку їхню заміну.

1. „Про Прометея гласять чотири легенди”.

Вже з самого початку тексту Кафка закладає в нього багатозначність. Чотири легенди замість однієї свідчать про неоднозначність, пов'язану з Прометеем. Максимально продуктивним тому в цьому випадку може бути деконструктивістський підхід до тексту, який зокрема виходить із тези: „Письмо – неоднозначне, або воно ним не є” [4, с.235]. Деконструкція як практика прочитання тексту, що націлена на вивільнення його суперечливих значень, базується на критиці Деріда західної метафізики та концептуальному розумінні мовного знака. Така критична операція не володіє ієрархічно вищою метамовою, а послуговується термінами запозиченими з власне прочитуваного тексту. Як процесуальне утворення та стирання суті, аналіз тексту свідомо піддається потенційній циркуляції та парадоксу [7].

2. „Згідно з першою – за те, що він зрадив богів, його прикували до скель Кавказу, та боги послали орлів, щоб ті дзьобали його печінку, яка постійно відростала”.

Відколи тексти Кафки потрапили до читача, вони були захисним щитом різних теорій, шкіл та поглядів. „Повсюдне звернення до Кафки, починаючи із 1945, можна назвати безпрецедентним в історії літератури.